प्रार्थना

वक्रतुण्ड महाकाय सूर्यकोटि समप्रभ ।
निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा ॥

सरस्वति नमस्तुभ्यं वरदे कामरूपिणि ।
विद्यारम्भं करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे सदा ॥

वागर्थाविव सम्प्रुक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये |
जगतः पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ||

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

द्वितीया विभक्त्याः शासनानि (कर्म कारक)

- Object of action in a sentence takes Dviteeya Vibhakti.
- When ‘अधि’ UpaSarga is used with the verbs तिष्टति or वसति, then 2nd Vibhakti (instead of 7th Vibhakti) is used.
- When अभितः, परितः, सर्वतः or उभयतः is used then instead of 6th Vibhakti, 2nd Vibhakti is used.
- 2nd Vibhakti is used for the word on which the word विना (meaning *without*) is used in a sentence.

द्वितीया विभक्त्याः उदाहरणानि

छात्राः **चित्रं** लिखन्ति|

भवान् कुत्र ***अधि***वसति?

- अहं **गृहं** ***अधि***वसामि|

कम् परितः वृक्षाणि सन्ति?

- देवालयं परितः वृक्षाणि सन्ति|

जलं विना जीवनं नास्ति|

तृतीया विभक्त्याः शासनानि (करण कारक)

- The word answering "by what" or "with what" the action is being done is in 3rd Vibhakti form.

- The word used with सह, साकम्, and सार्धम् takes 3rd Vibhakti form.

- The word used to explain the characteristic / nature of something or someone should be in 3rd Vibhakti.

तृतीया विभक्त्याः उदाहरणानि

1. He plays with a bat.
   - ✓ सः लगुडेन क्रीडति |
2. Knowledge is beautiful with humility
   - ✓ विद्या विनयेन शोभते|
3. I smell with the nose.
   - ✓ अहं नासिकया जिघ्रामि|
4. The kid goes with his mother.
   - ✓ शिशुः जनन्या सह गच्छति

चतुर्थी विभक्त्याः शासनानि
(सम्प्रदान कारक)

4th Vibhakti (सम्प्रदान कारक)is used in the following cases:

- Word that indicates the person to whom something is given
- Word that expresses the purpose for which an action is taken
- Word that indicate the thing into which something else changes to.
- Word that is used for the person who liked something
- When the words नमः स्वस्ति, स्वाहा, and अलं are used the words expressing the object of their reference takes 4th Vibhakti form
- Word expressing the target destination for actions like *going* or *coming* can be in *2nd* or *4th* Vibhakti.

चतुर्थी विभक्त्याः उदाहरणानि

- ✓वैद्यः **रुग्णाय** औषधं यच्छति|
- ✓लेखकः **पत्रिकायै** लेखं लिखतु|
- ✓शक्तिः **परोपकाराय** भवतु|
- ✓बालिकाः **पुष्पेभ्यः** स्पृहयन्ति|
- ✓सर्वेभ्यः स्वस्ति|
- ✓बालकः **ग्रामाय** / ग्रामम् गच्छति|

पञ्चमी विभक्त्याः शासनानि
(अपादान कारक)

When an object is separated from another, the word expressing the object from which the separation happened will be in 5th Vibhakti.

Panchami Vibhati is used the word expressing the source when someone or something is coming from a place.

The word indicating the following will take the 5th Vibhakti form:

- Source of fear / dislike
- Something / someone protected from a thing / person
- Something / someone from which one is hiding from
- Source of creation

- When an adjective such as श्रेष्ठः, पूर्वः, or परः etc., is used, the word expressing the thing to which the comparison is being made needs to be in 5th Vibhakti.

पञ्चमी विभक्त्याः उदाहरणानि

- ✓फलानि **तरुभ्यः** पतन्ति|
- ✓छात्राः **विद्यालयात्** आगच्छन्ति|
- ✓हरिणः **व्याघ्रात्** त्रस्यति|
- ✓कृष्णः **मातुः** निलीयते|
- ✓**पुष्पात्** फलं प्रजायते|
- ✓कालिदासः **भवभूतेः** *श्रेष्ठः*|
- ✓लक्ष्मणः **शत्रुघ्नात्** *पूर्वः*|
- ✓भीमः **युधिष्ठिरात्** *परः*|

षष्टी विभक्त्याः शासनानि

- Word used for expressing relationship to someone / something takes the Shashti Vibhakti form.

- If words तुला, उपमा etc., expressing comparison are used, then word expressing the person or thing being compared will be in 6th Vibhakti.

- If a comparison in a group is being made, then the word expressing the group takes the 6th Vibhakti.

षष्टी विभक्त्याः उदाहरणानि

- रामः दशरथस्य पुत्रः|
- देवानां गुरुः बृहस्पतिः|
- पाण्डवानां धर्मराजः ज्येष्ठः
- वृक्षाणां नालिकेरः श्रेष्ठः|
- अर्जुनस्य तुला नास्ति|

सप्तमी विभक्त्याः शासनानि

7th Vibhakti is used in the following cases:

- The word expressing the location of something or someone
- The word expressing the time of action in response to a question
- If verbs meaning trust, fondness, love, anger, worship etc. are used, the person in whom such trust or fondness takes 7th Vibhakti

सप्तमी विभक्त्याः उदाहरणानि

- कमलानि **कासारे** सन्ति|
- गजाः **अरण्ये** सञ्चरन्ति|
- बालिकाः **क्रीडाङ्गणे** क्रिडन्ति|
- विरामः **भानुवासरे** भवति|
- पिता **पुत्रे** स्निह्यति|
- **ज्येष्टेषु** आदरं कुरु|

Please go through the Vibhakti and Kriyapada Tables given in the 11th Chapter of your Pravesha Text Book.

YOU CAN GET QUESTIONS TO WRITE THE VIBHATHI TABLES AND / OR KRIYAPADA TABLES FOR GIVEN WORDS.

E.g.,

- Write the Vibhati table / Koshtaka of the given words: हरिः, नदी
- Write the Lat Lakaara (लट् लकार) table for वद् dhatu.

|| हरिः ॐ ||

शुभमस्तु